

egyik szülő szerint a korai fejlesztés gyakori „kerékkötője”, hogy a szülők nem találják meg a gyerekek számára megfelelő lehetőségeket

A Down-szindrómás családok számára létezik egy „Down-dada szülői szolgálat”, amely már a születéstől kezdve támogatja a rászoruló édesanyákat, édesapákat. Ezt a jól működő hálózatot lehetne Gödöllőn szakember vezetésével (!) kiterjeszteni minden értelmi fogyatékos nevelő családra.

A támogató környezet, a sorsközösség vállalása kevés család számára volt fontos funkció egy új szervezet beindítása esetén. Ennek az az oka, hogy a nevelési tanácsadó létrehozott egy szülői

csoportot, amely pszichológus vezetésével arra hivatott, hogy a másság elfogadását, az éppen aktuális nevelési problémákat megoldja, kezelje.

A „szivességszere”, mint egy lehetséges funkciója a jövőbeni szervezetnek érdekli az anyákat. Elsősorban kölcsönös gyerekvigyázást tudnának elképzelni. Azt gondolom, hogy van olyan szülő is, akit a szivességszere által lehetne integrálni egy szülőcsoportba.

Összességében elmondható, hogy a családok „struccpolitikát” folytatnak. Nem akarnak szembesülni a jövő kérdéseivel, azzal, hogy mi lesz akkor, ha már nem tudják ellátni a gyermeküket. Nehezen

engedik ki bármilyen intézménybe és ezért inkább nem is tájékozódnak a lehetőségekről.

Ha megnyugtató alternatívát lehetne nyújtani számukra, nem zárkoznának el. Bízunk az „okos szociálpolitikusokban”, akik majd testreszabott, minden igényt kielégítő lehetőségeket tárnak eléjük.

Csillag Gabi

IRODALOMJEGYZÉK

Gyógypedagógiai Alapismertek (Tankönyvkiadó Bp. 1976.)
 Dr. Kálmán Zsófia: Bánatkő (Keraban kiadó 1997.)
 Kézikönyv az értelmi fogyatékos emberek lakóotthonaiban dolgozó segítők részére (Kézzenfogva Alapítvány Bp. 1999.)

Az elhelyezési tárgyalás – a gyermek sorsrendezésének fóruma

MENTÁLHYGIÉNÉS SZEMPONTOK

Szerzőnk közel 700 elhelyezési tárgyaláson vett részt - mediátori szerepben, s az eközben szerzett tapasztalatai alapján fogalmazza meg kérdéseit és vizsgálati szempontjait.

A GYERMEK CSALÁDBÓL TÖRTÉNŐ KIEMELÉSÉNEK MENETE, LEHETSÉGES MÓDJAI

A gyámhatóság-általában a gyermekjóléti szolgálat javaslatára és/vagy a védelembe vétel eredménytelensége miatt-közvetlen átmeneti nevelésbe vételi eljárást kezd meg a gyermek családból történő kiemelése érdekében. A szülők nem tudják, vagy nem képesek a szülői felügyeleti jogukat gyakorolni, de a gyermek az eljárás, majd a gyámhatóság határozatát követően kerül csak a gyermekvédelmi gondoskodás kötelékébe. Nincs a tágabb családi környezetben olyan felnőtt, aki a gyermeket családba fogadással (ez is gyámhatósági döntés) tovább nevelné, gondozná.

Az eljárás a gyermekvédelmi szakszolgálat feladataival telített: a gyermek környezetében széles körű helyzetfelmérés történik, megszerezve a gyermekjóléti szolgálat megelőző gondozási tapasztalatait is. A gyermek és szülője

pszichológiai vizsgálaton vesz részt. Elkészül a gyermek átfogó, mindenre kiterjedő személyiségvizsgálata, s megfogalmazódik a gyermekvédelmi szakszolgálat egyeztetett javaslata arra vonatkozóan, hol legyen a gyermek számára olyan gondozási hely, (nevelőszülői család, lakóotthon, gyermekotthon) amely a speciális, egyéni szükségleteinek leginkább megfelel. A javaslat egyedi és konkrét a gondozási hely típusán belül. Ezután

kerül sor az „elhelyezési tárgyalásra”, ahol e javaslat széleskörű megvitatása történik. (ld. később)

- A gyámhatóság ideiglenes hatállyal beutalja a gyermekvédelmi szakszolgálat átmeneti otthonába a gyermeket, mert körülményei miatt felügyelet nélkül maradt, vagy a veszélyeztetettsége olyan mértékű, hogy azonnal biztonságba kell helyezni. (pl. családon belüli bántalmazás, szexuális abusus, prostitúcióra

kényszerítés, stb.)

A 0-3 éves korig terjedő életkorúakat a szakszolgálat egyik hivatásos nevelőszülői családja fogadja be, a 3-18 éves korúak pedig az átmeneti otthonban kapnak teljes körű ellátást, amíg a gondozási helyükre nem kerülhetnek gyámhivatali határozat alapján.

Befogadásuk és otthont nyújtó ellátásuk mellett a körülményeik helyzetértékelése és a pszichológiai vizsgálatuk éppen úgy történik, mint az úgynevezett közvetlen átmeneti nevelésbe vételi eljárás esetén. A vonatkozó jogszabályi előírások szerint a szakszolgálatnak két héten belül (!) meg kell fogalmaznia a gondozási helyre történő javaslatot és összehívni az „elhelyezési tárgyalást”. A határidő szigorú, számon kérhető, gyámhivatali döntéssel csupán különleges esetekben hosszabbítható meg. Az eljárás ideje alatt a szülők jogosultak gyermekeikkel kapcsolatot tartani (kivéve, ha a gyámhivatal a kapcsolattartási jogukat nem vonta meg, vagy nem korlátozta, pl. súlyos bántalmazásos ügyekben, amikor a szülők ellen büntetőeljárás is indul). A befogadó családban ellátott 0-3 éves korú gyermekek kapcsolattartása a szülőkkel előre egyeztetett időben és időtartamban a szakszolgálat épületében történik, míg a nagyobbaké az átmeneti otthonban, a házirendben rögzített látogatási rend szerint.

Az országban 20 gyermekvédelmi szakszolgálat működik, de a családból kiemelt gyermekek átfogó személyiségvizsgálatát, valamint a szülők, nevelőszülők, örökbefogadó szülők alkalmasságát illetően nincsenek szakmai standardok, mindenütt a hosszú ideje kialakult szokásrend szerint történnek a pszichológus, pszichiáter, gyógypedagógus együttes szakvéleményének kialakításával.

▪ 0-3 éves korú gyermekek

A szülői felügyelet nélkül maradt újszülöttek és csecsemők sorsa – amennyiben nem fogyatékkal született, vagy élő kisgyermekről van szó – relatíve könnyen és gyorsan rendezhető úgy, hogy a gyermek a legkevesebb mértékben sérül. Elsősorban az örökbeadható gyermekek családba kerülése a legmegnyugtatóbb, de a nevelőszülői családok kapacitása és fogadóképessége is

ilyenkor a legkifejezettebb. Az örökbefogadó szülők a gyermeket sajátjukként nevelik, míg a nevelőszülők – a törvény előírása szerint is – a vérszerinti szülő(k)kel történő rendszeres kapcsolattartás, az esetleges hazakerülés reménye mellett nevelik a gyermeket.

Az említett 1997-es szabályozás óta a nevelőszülői alkalmasság feltételei szigorúbbá váltak. Ennek ellentételezéséül az állam optimális anyagi juttatásban részesíti a nevelőcsaládban felnövekvő gyermekeket és nevelőiket. A pszichológiai alkalmassági vizsgálatokon, a környezet és egészségi állapot elvárható feltételein túl kötelező, önköltséges képzésen kell részt venniük. A jelenlegi magyar gyakorlat szerint e képzés az un. FIKSZ (Felelősség, Információ, Kompetencia Szülőknek) képzés, amelyet a házastársak együtt végeznek el, csoportban. Egy 30 órás személyiség- és készségfejlesztő tréninget folyamatos családlátogatások, valamint egy 30 órás elméleti ismeretanyag egészít ki. (Az elméleti ismeretek fejlődés-lélektani, személyiség-lélektani, egészségügyi, pedagógiai, jogi és szociális ismeretekből tevődnek össze.)

Szakszolgálatunk igyekszik a nevelőszülői hálózatát folyamatosan bővíteni és „karbantartani”. Maga a nevelőszülőiség természeténél fogva elsősorban vidéki műfaj, de egyre gyakrabban számolhatunk városi és városközeli településekről történő jelentkezésekkel is. Az, hogy a kapacitással bíró nevelőszülők közül hová javasoljuk a gyermekeket, egy sereg más szempont mérlegelése alapján is történik. (pl. Hány és milyen gyermek nevelkedik már a nevelőszülőnél; milyen életkorú gyermek fogadására mutat készséget és képességet a nevelőszülő, a gyermeknek saját vérszerinti testvérei, szülei milyen távolságban élnek; van-e lehetőség és igény a rendszeres kapcsolattartásra; van-e esély a gyermek hazakerülésére, stb.) Az elmúlt 5 évben jelentkezett, valamint a képzésben részesülő nevelőszülők mentálhygiénés kapacitása olyan mértékű, hogy jelenleg a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermekek 53%-a él nevelőcsaládban, s egyre nagyobb korú gyermekeket is tudunk családba javasolni lakásotthon, vagy gyermekotthon helyett.

▪ 3-18 éves korú gyermekek

A gyámhatóság által ideiglenesen beutalt gyermekeket átmeneti otthonunkba fogadjuk be. A velük kapcsolatos jogi procedúra időtartama kb. 6-8 hét, s ez az „átmenetiség” nem mindig áll a gyermekek érdekében, nem mindig felel meg tényleges szükségleteiknek. A családból történő azonnali kiemelésüket minden esetben egyéni vagy családi krízis indokolja. A beutalást megelőzően a gyermekjóléti szolgálatok tevékenységétől függ, hogy ez a krízis mennyire elhúzódó, hiszen tapasztalatból tudjuk, hogy munkájuk hatékonyságát sok helyen úgy próbálják megítélni, hogy a rájuk bízott gyermekek közül hányan kerülnek a gyermekvédelmi gondoskodás rendszerébe. Így gyakran a gyermekek indokolatlanul, erőszakosan a vérszerinti családban nevelkednek, s sérülésük olyan mértékű, hogy ez már alig-alig orvosolható.

A beutaló határozat indoklásában a legkülönbözőbb okok szerepelnek:

▪ 2-14 éves korig, 6 testvér érkezik egyidőben. A 14 és a 12 éves kislány sérelmére az apa egy ideje folytatólagosan követ el szexuális bűncselekményeket, a kisebbeket fizikailag bántalmazza, a két legkisebbet a szülők elhanyagolják. Mindez az anya tudtával történik. Az apa előzetes letartóztatásba kerül, az anya ellen is rendőrségi eljárás indul, a gyermekeket az átmeneti otthon fogadja be a legnagyobb lányt kivéve, aki szuicid veszélyeztetettsége miatt klinikai kezelésre szorul.

▪ 3 éves kislányt utalnak be, akinek testén súlyos – feltehetően cigaretta csikkektől származó – égési sebek, üténymok találhatóak, a haja fejbőrön sérülések, sebek. A gyermek édesanyja közepes súlyos értelmi fogyatékos, még 4 kiskorú gyermeket nevel, férje börtönben van.

▪ 12 éves fiút fogadjuk be, aki iskolai és otthoni magatartásproblémái miatt védelembe vett gyermek. Anyja kéri a beutalást a gyámhivataltól, mert a továbbiakban nem kívánja fiát nevelni, felügyeletét biztosítani. S bár minden eset egyedi és más, az utóbbi beutalási indok tipikusnak mondható:

Fiatal anya szülést követően, vagy ezt

megelezően egyedül marad, férje elhagyja. Egyedül (gyakran az édesanyjával) neveli kisfiát szoros érzelmi szimbiózisban. A kiskamasz fiú leválási próbálkozásaihoz azt tapasztalja, hogy anyja érdeklődése váratlanul elfordul tőle, partnerkapcsolatot keres. Férjhez megy, vagy élettársi kapcsolatot teremt, s az új kapcsolatban gyermeket vállal. Teljes figyelme a csecsemő és új társa felé fordul, a kamasz fiú „fegyelmzését” társára bízta. A kamasz kezelhetetlenné válik, iskolát kerül, csavarog, kisebb lopásokat produkál (természetesen az anyától lop). Az anya őrlődik, míg új családjának védelme érdekében „rendet csinál”, kéri a gyámhatóságot, utalja be a kamasz fiút, akinek a nevelésére már alkalmatlannak érzi magát.

Kézenfekvő, hogy a folyamat bármely pontján eredményesen be lehetett volna avatkozni, az eset szereplői azonban nem érezték szakember bevonásának szükségességét. Természetes, hogy a kamasz fiú, aki apa nélkül nevelkedett, nem fogad el egy férfit fegyelmezőként, aki szeretett anyját „elveszi tőle”. Az anya „eltaszítását” végül büntudatosan éli meg, bosszút forral az új gyerek és a hirtelen apaként fellépő férfi ellen, míg depressziós lesz, s tele önvádásokkal öngyilkosságon gondolkodik, vagy éppen úgy érzi, nincs már nagyobb vesztenivalója, mint ami érte: kisebb-nagyobb „bűnököt” kezd el elkövetni a „minél rosszabb, annál jobb” filozófia alapján.

Ebből az esetből is kitűnik, hogy az átmeneti otthonba befogadott gyermek(ek) milyen pszichotraumákat voltak kénytelenek sokszor tartósan elszenvedni, míg „elnyerik méltó büntetésüket”, a családból „kilöködnek”.

Az átmeneti otthonban tartózkodás relatíve rövid ideje alatt nincs mód arra, hogy a gyermekkel feldolgoztassuk a megelőző életeseményeket, veszteségeket. Az időbeni behatároltság nem szolgálja a gyermek mindenek felett álló érdekeit, hiszen itt sokkal több minden történik vele, mint benne, illetve ez utóbbi felnőtt odafigyelés, segítség és kontroll nélkül megy végbe.

■ A GYERMEKVÉDELMI SZAKSZOLGÁLAT FELADATAI A KIEMELÉST KÖVETŐEN

A befogadott gyermekek a legkülönbözőbb testi-lelki állapotban kerülnek az átmeneti otthonba. Gyakran mosdatlanok, tetvesek, ótvarosak, éhesek, bántalmazottak. Van, aki sírva jön és büntetésként éli meg a beutalást, van, aki védelmet kér és vár az új helyzetben. Van, aki félelemmel, vagy indulattal gondol az otthon maradottakra, van, aki sírva könyörög és kéri, hadd mehessen haza. A testvérekkel érkezők összebújnak, az egyedül érkezők keresik a személyzetben a biztonságot.

A beutaló határozatban felsorolt egyedi okokon túl csaknem minden esetben szerepel a „magatartási zavar”. Jól tudjuk, hogy korábban a gyermeknek az volt a dolga, hogy a felnőttek mindenben feltétel nélkül engedelmessé válik, a felnőttek pedig, hogy megmutassa a helyes utat, illetve ösztönző (fegyelmező) módszereket alkalmazzon. E módszerek szigorúsága a bántalmazásig terjedhet. A felnőtt világ nem vette tehát tudomásul, hogy a gyermek különböző magatartási problémáit betegség – vagy szándéktól, elhatározástól független belső állapot – is okozhatja. Napjainkban a gyermekkori magatartási zavar egyfajta klinikai kategóriává vált, így a nevelés mellett megjelenik a kezelés, a gyógyítás szükségessége is (Ranschburg, 2002.). Ez a hozzáállás azonban nem általános, a két minősítés és megoldási stratégia egymás mellett létezik, például az alacsonyabb pszi-

chológiai kulturáltságú családokban és környezetükben ma is a kemény nevelést és szigorú tartást célravezetőnek. Ranschburg a család anyagi helyzetének komoly szerepet tulajdonít a gyermekkori magatartási zavarok kialakulásában.

A magatartási zavar azonban a gyermek személyiségfejlődésének folyamatában egyfajta eredmény, vagy következmény, melynek előzményeit nem, vagy csak részlegesen ismerhetjük a keresztmetszeti vizsgálatok során.

Szinte közhelynek tűnik, hogy a szegénység, a nélkülözés, az alacsony intellektus, a munkanélküliség, az alkoholizmus milyen esélytelenné tesz egy gyermeket az egészséges fejlődésben, vagy, hogy egy volt „állami gondozott anyja” maga is az állam nevelésére bízta előbb-utóbb a gyermekét, vagy gyermekeit. A kötődési elméletek háttérében történt kutatások is csaknem minden alkalommal a nevelőintézeti gyermekek helyzetét vizsgálja a családban élőkével szemben. Bowlby (1973.) elveti az addig uralkodó freudi analitikus elmélet és a tanulásemélet elképzeléseit a kötődéseméletre vonatkozólag, s új alapokra helyezi a sajátját. A táplálás elsődlegességét a közelség, melegség és testi kontaktus fontosságával és meghatározó jellegével váltja fel. A csecsemő kezdeti ragaszkodása akkor nevezhető kötődésnek, ha ez egy, esetleg néhány fontos személyre irányul, aki folyamatosan jelen van az éle-

tében. Ezért fejlődhet a gyermek egészségesen az örökbefogadó családban, vagy olyan nevelőcsaládban, ahová pár hetes korában kerül és tartósan nevelkedik.

Tapasztalataink szerint a gyermek életében a serdülőkori krízis okozhat ilyenkor újabb törést és veszteséget, ha tudniillik az örökbefogadó, vagy a nevelőszülő a krízis kezelése helyett az esetleges öröklődési szempontokra hivatkozva „visszaadja” a gyermeket, a Szakszolgáltatatra bízva a további sorsrendezését.

Az átmeneti otthonba bekerülő gyermekek anamnézisében gyakran szerepel az „idegen helyzet” (Ainsworth-Bell-Stayton), azaz az anya hosszabb-rövidebb ideig elmegy a gyermektől, majd újból megjelenik, s közben idegen anyák (új, átmeneti élettárs, családból nagymama, vagy nagynéni, stb.) próbálnak jólrosszul biztonságot és állandóságot (?) teremteni a gyermek számára. Nem ritkán tapasztalható az úgynevezett parentifikáció, amikor az idősebb testvér szülőszerepbe kényszerül.

A KORAI KÖTŐDÉSI MINTÁZATOK HÁROM KATEGÓRIÁT KÜLÖNBÖZÍTETNEK MEG:

- 1. A biztosan kötődő gyermek.** Biztonságban érzi magát, az anyától bizonyos távolságra is merészkedik, de igyekszik megtartani a kapcsolatot vele. Ha az anya elmegy, nyugtalanra válik, de ha újból megjelenik, gyorsan megnyugszik.
- 2. Bizonytalan-elkerülő gyermek.** Nem törődik az anya közelségével, vagy elhagyásával. Nyugtalanra mutat, ha egészen elhagyja őt, de az idegen éppennyúgy megnyugtatja, mint az anya.
- 3. A bizonytalan-ambivalens gyermek kötődése az anyához kétségbeesett, egyszerre ragaszkodó és eltaszító.**

A biztonságos kötődés kialakulásának feltétele, hogy az anya érzékenyen reagáljon a gyermek jelzéseire, folytonosan egymásra tudjanak hangolódni. A különböző kötődési mintázatok eltérő belső modelleket alakítanak ki a gyermekben saját magáról és az anyáról, s

ezek a minták a későbbi viselkedési problémákkal összefüggésbe hozhatók. A korai kötődésnek azonban nincsen abszolút biztos hatása, a fejlődés folyamán a korai kedvezőtlen hatásokat későbbi kedvező hatások elhalványíthatják – de igaz ez fordítva is.

Bowlby leírja, hogy az egészséges csesemőnek, vagy kisgyermeknek meg kell tapasztalnia egy olyan folyamatos és intim kapcsolatot az anyával, amely mindkettőjük számára örömet nyújt, s elengedhetetlen feltétele az egészséges fejlődésének. Ennek hiánya az anya-depriváció, amely lehet részleges (pl. egy kényszerű kórházi kezelés idejére), de lehet tartós is.

BOWLBY SZERINT AZ EGÉSZSÉGES GYERMEKEK AZ ANYÁTÓL VALÓ TÁVOL-LÉT IDEJE ALATT A KÖVETKEZŐ HÁROM FÁZISON ESNEK ÁT:

- **Tiltakozás. Viselkedését a harag, a félelem, a keserűség és az anya visszaszerzésének reménye jellemzi.**
- **Kétségbeesés. A harag és a félelem mellett megjelenik a szomorúság és a reményvesztettség, mindenkitől elfordul.**
- **Leválás. A gyermek igazodik az új helyzethez, újra közeledik másokhoz, az anya esetleges megjelenésére érdektelenül reagál.**

A szeparáció idején a gyermek életkora a legfontosabb tényező. Bowlby megállapítása szerint az első néhány évben bekövetkező, több hónapig tartó szeparáció olyan káros hatással van a személyiség további fejlődésére, amely nehezen visszafordítható. Ennek leg súlyosabb következménye lehet, hogy ha a gyermek a számára legfontosabb kapcsolatot veszíti el, akkor később tartózkodik újabb kapcsolat kialakításától, hiszen fél az újbóli elvesztéstől. A szeparációs szorongás generalizálódhat, ezt a gyermek túlzott ragaszkodó magatartással fejezi ki, mely idegenekkel kapcsolatban is megnyilvánulhat, dependens magatartást mutatva. A tapasztalat azt mutatja, hogy azok a gyermekek, akik meg voltak fosztva a szoros és tartós kötődés lehetőségétől korai élet éveikben, mégis képesek lehetnek ilyen kötődések

kialakítására később is. Bár önmagában a családbahelyezéssel ez nem jön létre. A családba (nevelőcsaládok) kerülés révén a gyermek részévé válik egy olyan társas rendszernek, amelynek tagjai folyamatosan hatnak és visszahatnak egymásra. Kedvező körülmények között a gyermek és a család folyamatos, ingergazdag együttélése képes a gyermek addigi fejlődésének lemaradásait kompenzálni.

Mindezekre az ismeretekre és tapasztalatokra támaszkodva is mondja ki a törvény, hogy a gyermeknek joga van családban nevelkedni akkor is, ha a sajátja ezt a jogát nem tudja, vagy nem akarja biztosítani.

A gyermekvédelmi gondoskodás rendszerébe került gyermekek vizsgálatakor olyan, a személyiségfejlődés során elszenvedett szocializációs mínuszokat, vagy veszteségeket tapasztalunk, amelyek behatárolják lehetőségeiket a gyermek további, tartós gondozási helyének javaslatához.

Az alapvető testi-fizikai vizsgálatokon túl egzakt vizsgálatokat kell végezni a gyermek tanulási képességeiről, családon belüli kötődéseiről, a kialakult magatartási zavar természetéről, korábbi pszichiátriai kezelésekről, az őt körülvevő környezet és mikroklíma természetéről, szocio-kulturális sajátosságairól.

A szélesebb társadalmi-kulturális környezetben tapasztalható indulatkezelési problémákkal (is) összefüggésben egyre gyakrabban utalnak be bántalmazott gyermeket. A fizikai, emocionális, vagy szexuálisan bántalmazott gyermekek vizsgálatakor figyelmet kell fordítani a viktimológiai aspektusokra, arra a szempontokra is, hogy a gyermek gyakran kötődik a bántalmazóhoz, azonosulhat vele, valamint, hogy a gyermekek szubkultúrájában a bántalmazás – elsősorban a pedofília – nemcsak elszenvedett bántalmazás, de eszköz is lehet az apa-agresszorral szemben. Nem feladatunk a bántalmazás „bizonyítása”, az azonban igen, hogy a gyermek személyiségfejlődését milyen mértékben akadályozza, deformálja (Révész, 2002.).

A beutalt gyermekek közel 70 %-a serdülő. Az Eriksson-i krízis-konceptió szerint a serdülőkorra, mint fejlődési ciklusra jellemző, hogy a serdülő különösen

érzékeny, labilis, fokozott a hajlama a regresszióra s nagyobb az esékénysége valamely váratlan életeseménnyel kapcsolatos akcidentális krízisre. Gyakran előfordulnak olyan helyzetek, amelyek krízist provokálhatnak, pl. kudarcok, vesztésgélmények, döntést igénylő helyzetek. A serdülő problémamegoldó kapacitása még nem alakult ki, éretlen, gyermeki vonásokat is mutat. Bizonytalan, problémáit a családban, vagy közvetlen felnőtt környezetében tapasztalt minták alapján, - vagy mivel erre sokszor képtelen - tudatosan elutasítja a felnőttek megoldási módjait, s az ifjúsági szubkultúra, a kortársak által sugallt módon igyekszik ezeket megoldani. Regresszió és „acting out”-szerű magatartások, szökés, csavargás, alkoholizálás, narokozás, autoagresszív megnyilvánulások tartoznak a problémamegoldó eszközei közé (Gyenge, 2000.). A serdülőkort, mint a személyiség- és identitás fejlődés kiemelt szakaszát mind a külső, (társas) mind a belső (intrapszichés, fejlődésbeli) vonatkozásban megkönnyítették az úgynevezett beavatási rítusok, amelyek az átmenetiség képlékeny állapotát időben és aktusaival éleskontúrájúvá egyszerűsítették. A mai társadalmakban nincsenek intézményes, szabályozott és pontosan előírt keretei a serdülőkori beavatási rítusoknak. A „beavatáshiányos” kultúrákban nagyobb valószínűséggel vannak jelen e fiatalok körében a deviáns és öndestruktív viselkedésformák, amelyek későbbi karrierjüket is befolyásolhatják (Péley, 2002.).

A beutalt gyermekek közötti serdülőkorú arány arra utal, hogy a serdülőkori krízis kezelése mind a szülők, mind a nevelőszülők, mind az örökbefogadó szülők számára gyakran megoldhatatlan feladattá válik. Gyakran tapasztaljuk, hogy a szülők fegyelmezési eszközként, quazi büntetésként kéri a serdülők beutalását, főként, ha egyidejűleg több kis-korú gyermeket nevelnek.

Az egészséges felnőtté válásra kevés a garancia, hiszen a nevelőcsaládok fogadókészsége a serdülők iránt igen ritka, esetleg kisebb testvérekkel együtt kerülhetnek családba. A lakásotthonokban pedig a szülői bánásmódot egy professzionális, „személyzeti” attitűd váltja fel.

Végül a beteg, vagy fogyatékkal élő

gyermekek gondozási helyének megválasztása kevesebb nehézséget okoz, hiszen a speciális szükségletű gyermekek ellátására, gondozására, nevelésére működnek a speciális profilú gyermekotthonok.

A gyermekkel kapcsolatos összes releváns információ alapján egyeztet a gyermekvédelmi szakszolgálat szakember-teamje, s megfogalmazódik a gondozási helyre történő javaslat nemcsak a típusa szerint (nevelőcsalád, lakásotthon, gyermekotthon), hanem konkrét, egyedi formában is. Ezt követi az „elhelyezési tárgyalás” összehívása.

■ AZ ELHELYEZÉSI TÁRGYALÁS SZEREPLŐI, MENETE, MENTÁLHYGIÉNÉS VONATKOZÁSOK

A törvényi előírások értelmében a gyámhivatal megkeresésére a gyermekvédelmi szakszolgálat javaslatot tesz a gyermek gondozási helyének meghatározására és elkészíti az egyéni elhelyezési tervet. A javaslat kialakítása érdekében elhelyezési értekezletet hív össze. Erre meg kell hívni a gyermeket és a szülőjét, a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, valamint a javasolni kívánt gondozási hely képviselőjét.

A törvény az „értekezlet” szót használja (feltehetően a gyermekvédelemben még mindig érvényesülő pedagógusi professzió dominanciája miatt), mi azonban a gyermekek egymás közötti szóhasználatára alapján is a „tárgyalás” kifejezést preferáljuk. Nemcsak azért, mert a legtöbb befogadott gyermek megelőzőleg védelemben volt véve, s ezt egy úgynevezett védelemben vételi tárgyalás előzi meg, s nem is csak azért, mert a legtöbb gyermek számára a családi előzményeket illetően a „tárgyalás” szó közismert, közvetve átélt aktus (bűnöző életmódú szülők), hanem azért, mert a tárgyalás szó jelentésének „komoly”, „döntő”, „ünnepélyes, rituális” konnotációja miatt jobban fedi a valódi célját és tartalmát, hogy tudniillik az érintett gyermekek egyik legfontosabb sorsrendezési fóruma.

A törvényi szabályozás nem szól a tárgyalás menetéről, így ezt a szakszolgálatok maguk dolgozták ki, (immár 5 éves gyakorlat alapján) saját forgatókönyvük szerint. Lehetőségem volt arra, hogy –

mint a szakszolgálat szakmai vezetője – az elhelyezési tárgyalások kereteit, tartalmát, algoritmusát illetően érvényre juthassanak e fórumban immanensen rejlő mentálhygiénés szempontok és hatások.

A tárgyalás jellege: ünnepélyes, a gyermek érdekében összehívott egyszeri és megismételhetetlen. Minden tárgyalás egyedi.

Keretei: A konfigurációt úgy kell kialakítani, hogy a résztvevők egymást lássák, s hogy sugallva legyen, valamennyi résztvevő egymás mellé rendelt fél, azonos megnyilvánulási jogokkal. (ld. ábra)

Az ülésrendet segítik a kártyák, amelyek az egyes szerepeket jelölik. Így a tárgyalás során minden résztvevő tudja, hogy ki milyen minőségben nyilvánul meg. A konfigurációból (is) adódóan a csoportdinamikai hatások felerősödhetnek.

■ A TÁRGYALÁS RÉSZTVEVŐI

1. A gyermek(ek): A gyermek a tárgyalás főszereplője. Tapasztalataink szerint a gyermekek ünneplőbe öltöznek, s szorongással teli várakozással jönnek a tárgyalásra. Természetesen megelőzően felkészítést kapnak, valamint biztatást arra, hogy minden véleményüket, érzéseiket, vágyaikat, terveiket kinyilvánítsák. Biztonságban érzik magukat, hiszen a segítők nagy számban vannak jelen.

A gyermek a tárgyalás szükségsszerűen jelenlévő szereplője, vannak azonban kivételek. Jelenléte alól triviális kivétel a gyermek életkora (csecsemő), állapota (betegsége, súlyos fogyatékosága), vagy komoly esély van arra, hogy a tárgyaláson elhangzottak sérülést okozhatnak a gyermek számára. Ez utóbbit a szakszolgálat pszichológusa, vagy a gyermek kezelését ellátó más intézményi pszichológus, pszichiáter indokolja, s jelenlétével pótolja a gyermek távolmaradását.

2. A gyermek jelenlegi gondozója, az átmeneti otthon nevelőtanára.

3. A szülő(k): Az írásbeli meghívások ellenére az esetek egy részében nem jelennek meg (félelem, szegény, szorongás okán). Pedig részvételük és aktivitásuk garancia a gyermekkel történő további rendszeres kapcsolattartásra, vagy a későbbi hazakerülésére. Távolma-

radásukat a gyermekjóléti szolgálat családgondozója pótolhatja, mintegy képviselve a családot.

4. Gyermekjóléti szolgálat családgondozója: A tárgyalás menetében kiemelt szerepe van, hiszen ő ismeri a gyermek várható átmenetét, vagy tartós nevelésbe vételének előzményeit és közvetlen kiváltó okait.

5. Gyámhatóság: Nem szükségszerű résztvevője a tárgyalásnak, csupán résztvevő megfigyelői pozíciója van. Jelenléte és a tárgyalás menetének, dinamikájának ismerete segíti hozzá megalapozott döntésének kialakításához.

6. Hozzá tartozók: Kizárólag a gyermek sorsának rendezése szempontjából releváns személyeket hívjuk meg. (nagy- szülő, testvérek, a gyermek megelőző gondozásában-nevelésében résztvevő egyéb személyek a családból)

7. Esetgazda: A szakszolgálat dolgozója, aki összehívja a tárgyalást és előkészíti a tárgyalás menetét előzetes egyeztetések alapján. A tárgyaláson facilitatori funkciót (K. Szabó, 1999.) is betölt, elősegíti, megkönnyíti a résztvevők közötti kommunikációt és irányítja az ügyben a csoportos döntés létrejöttét.

8. A szakszolgálat családgondozója, aki a gyermek családi környezetében helyzetértékelést készít az elhelyezési tárgyalás előtt.

9. Leendő gondozási hely képviselője (Leggyakrabban a leendő gyám is, ha nem, akkor rajta kívül a hivatásos gyám jelenlététől sem lehet eltekinteni.) Lehet a lakásotthon, a gyermekotthon vezetője, a gyámi tisztet ellátó személy, vagy a leendő nevelőszülő, aki befogadás esetén a gyermek gyámságát is vállalja. Feladata informálódni a gyermek múltjáról, a gyermekvédelmi gondoskodásba kerülés közvetlen okairól, a gyermek-szülő kapcsolatról, megismerni a gyermeket, valamint a gyermek jövődó „otthonát” bemutatva csökkenteni a gyermek változástól, újtól való félelmét, szorongását.

10. Gyámi tanácsadó és/vagy nevelőszülői tanácsadó: Mindkét személy a szakszolgálat dolgozója. A gyámi tanácsadó valamennyi gyermek, míg a nevelőszülői tanácsadó kizárólag a nevelőcsaládba helyezendő gyermek sorsát fogja rendszeresen követni, támogatni, ellenőrizni.

11. Mediátor: Korábban elsősorban a bírósági gyakorlatban meghonosodott szerep. A gyermekvédelemben egyre gyakrabban és rendszeresebben használatos a mediáció, amely egyezség-teremtést jelent (Lovas, 1999.). Minden vitás kérdés, vagy a vitában előforduló konfliktusok kezelésére alkalmas eljárás. Az elhelyezési tárgyaláson különösen fontos, hiszen gyakran ütköznek az érdekek, vélemények, nem ritkán az indulatkitörések, az „acting out”-szerű viselkedések, a hangos szóváltás. Emellett a gyermek, a szülei és a hozzátartozói a szakemberek (és főleg a döntési jogsútsággal felruházott gyámhivatali ügyintéző) jelenlétében nehezen nyilvánulnak meg, vagy éppen indulataik, sérelmeik leereagálására használják a tárgyalást.

A fenti résztvevőkön túl adott esetben meghívást kap mindenki, akinek a gyermekkel kapcsolatos kizárólagos és releváns információja van. (pl. gyermekpszichiáter, gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, védőnő, jegyző, stb.) A meghívottak körét mindig úgy kell meghatározni, hogy valamennyi információ közvetlen forrásból hangozzék el.

Az elhelyezési tárgyalás zártkörű, s azon kizárólag a név szerint meghívottak vesznek részt szerepük, kompetenciájuk megnevezésével.

Elhelyezési tárgyalást a szakszolgálat minden esetben összehív, ha kiskorú gyermek átmeneti, vagy tartós nevelésbe vételének eljárása folyik, illetve később

is, ha gondozási hely megváltoztatása szükséges a gyermek érdekében.

■ A TÁRGYALÁS MENETE

Az esetgazda megnyitja a tárgyalást, bemutatkozik, s erre kér mindenkit azzal, hogy jelöljék meg milyen minőségben vannak jelen. A tárgyalást közvetlenül megelőző hatósági eseményeket ismerteti, majd kéri a gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, mutassa be azt a folyamatot, amely megelőzte a családból történő kiemelését. A családgondozó a gyermekkel és családdal történő kapcsolatának ismertetése, családgondozásának beszámolója kronológiában tartalmazza a gyermek addigi élettörténetét is, a családi környezetet, fontosabb eseményeket, a családgondozásban kialakult problémákat, az együttműködési készséget, stb. Mind a gyermeknek, mind a szülőknek mintegy a gazdája, aki a jövőben is aktív szerepet kap a család életében, a kapcsolattartásban, az esetleges hazakerülésben. (Drámai hatást vált ki gyakran a gyermekből, amikor a családgondozó elmondásából értesül olyan fontos élettörténeti adatokról, tényekről, amelyekről korábban nem volt tudomása. Például a családgondozó tájékoztatójából tudja meg, hogy vérszerinti édesapja a születését követően elhagyta őket, nem kívánt kapcsolatot tartani a gyermekkel, bűnözővé vált, jelenleg is börtönben van. Ez az illusztráció is felhívja a figyelmet arra, hogy a gyermek jelenléte mellett körültekintően kell dönteni, s a tárgy-

alásra gondosan felkészíteni, az ott átélt élményeket utóbb feldolgoztatni.)

A gyermekjóléti szolgálat családgondozóját követően a gyermek és a szülei (meghívott hozzátartozók) kapnak szót. Korábbi vélt, vagy valódi sérelmek hangoznak el, kölcsönös vádak, bűntudatkeltés zajlik, nem ritkák a fizikai fenyegetések sem egymás iránt. A mediátorra háruló feladat, hogy az indulatok kezelése, kordában tartása mellett kompromisszum jöhessen létre a tárgyaló felek között.

Igen heves indulatokra lehet számítani csaknem minden esetben, amikor nevelőcsaládi elhelyezést javaslunk. A vérszerinti szülőkhöz ugyanis mélyen élnek azok az előítéletek, amelyek arról szólnak, hogy a nevelőszülő „elveszi, vagy elszereti” a gyermeküket. Az előítéletek mélyén megtalálható az a szorongás és félelem is, hogy ha a gyermek lényegesen jobb körülmények közé kerül, mint amilyeneket a szülők biztosítani tudtak, a gyermek elfordul tőlük, s többet nem kíván családjába kerülni. (Ezeknek az indulatoknak és előítéletes megnyilvánulásoknak a kezelésére is eligazítást ad többek között a nevelőszülők számára kötelező FIKSZ képzés.)

A gyermek jelenlegi gondozója (csecsemő esetén a gyermekotthon vezetője, vagy a hivatásos nevelőszülő, mint befogadó család képviselője, nagyobb gyermek esetén pedig az átmeneti otthon munkáját irányító nevelőtanár ad ezek után összefoglaló véleményt a gyermek egészségi, pszichológiai állapotáról, viselkedéséről, alkalmazkodóképességéről, képességeiről, stb.)

Az esetgazda bemutatja a gyermeknek és a családnak a gyámi és/vagy a nevelőszülői tanácsadót, akik röviden ismertetik, hogyan, milyen módon állnak majd a jövőben kapcsolatban a gyerekekkel és gondozójával, gyámjával, illetve a vérszerinti szülőikkel.

A leendő gondozási hely képviselője részletesen ismerteti a jelenlévőkkel, hogy hová fog kerülni a gyermek, milyen lakásotthoni, gyermekotthoni, vagy nevelőcsaládi körülmények közé, milyen és hány gyermekkel fog ott együttnevelkedni, stb.

Amennyiben a tárgyalás azzal zárul, hogy a javasolt gondozási hely minden

résztevő számára elfogadható a gyermek számára, elkészül az egyéni elhelyezési terv. Az országban egységesen használt úgynevezett Macis logo dokumentációban fontos információk szerepelnek (ld. melléklet). Minden olyan feladatot rögzíteni kell, amely a gyermek speciális szükségleteinek megfelelő, egyéni képességeivel, képességeivel összefüggő. Feljegyzésre kerül az is, hogy milyen feltételeket kell a szülőkhöz teljesíteni ahhoz, hogy ismét alkalmas, vagy képes legyen a gyermeke nevelésére, ki lesz ebben segítségére, hol, hogyan és milyen gyakran tarthat kapcsolatot a gyermekkel, s hogyan kezdeményezheti a gyermekvédelmi gondoskodás megszüntetését, ha ismét nevelni tudja és akarja gyermekét.

A szülő kérése esetén a gyermek leendő gondozója és gyámja továbbra is biztosítja az etnikai hovatartozás érzésének erősítését (pl: cigány anyanyelv, hagyományok őrzése az identitásfejlődés érdekében), vagy bármelyik felekezethez tartozást és vallásos nevelést.

Az elhelyezési terv dokumentációját az esetgazda tölti ki, de a tervet a tárgyaláson jelenlévők konszenzuálisan alkikiják ki.

A résztvevők egyetértenek a gondozási hely javaslatával, valamint az elhelyezési tervben foglaltakkal – ezt aláírásukkal megerősítik. Külön vélemény, vagy egyet nem értés nyilvánítására írásban is lehetőség van.

A tárgyalás ezzel befejeződik, s az itt készült dokumentáció alapján dönt (a jogszabály szerint 30 napon belül) a gyámhivatal a gyermek elhelyezéséről. Ha a tárgyalás jól előkészített és a javasolt gondozási hely és elhelyezési terv valóban a gyermek érdekeit szolgáló konszenzus eredménye, a gyámhivatal ezt határozatában jóváhagyja. Ez után kerül a gyermek új „otthonába”, ahol nevelőszülők, vagy szakképzett személyzet fogja befogadni, s biztosítani számára az állandóságot és biztonságot.

Magam közel 700 elhelyezési tárgyaláson, mediátori szerepben voltam jelen, ennek alapján a következő kérdéseket és szempontokat tartom fontosnak felvetni:

A gyermekvédelem jogszabályi előírásai indokoltak és szükségesek, mégis, az előírások kötelező megtartása miatt gyakran fordul elő, hogy a gyermek ki-

emelése a családból, elhelyezése új gondozási helyre, a szülőkhöz a kapcsolattartás tervezése stb. nem akkor történik, amikor a gyermek személyiségfejlődése szempontjából ez optimális lenne. Gyakran tapasztaljuk, hogy erre túl korán, vagy túl későn kerül sor, a gyermek és szülei érdeke is méltánytalan módon sérül, a gyermek elveszíti a bizalmát jövőbeni kapcsolatait illetően, nincs biztosítva az, hogy a sorozatos pszichotraumákat - szakember kellő biztonsága mellett is - feldolgozza. Cserélődnek a felnőt (szülőfigurák), személyek az életében, ragaszkodnia, kötődnie azonban „veszélyes”, hiszen az eljárás ideje alatt (kb. 2. hónap a családból való kiemelés és az új gondozási helyre történő befogadás között) mindenki az átmenetiséget kommunikálja a számára, holott legfontosabb szükséglete az állandóság és biztonság. Számára az elhelyezési tárgyalás a családtól való elszakadás (elszakítás) élményét is jelenti. Még akkor is így van ez, ha az átmeneti otthonban történő beutalásakor minden holmiját magával hozza, jelképesen már maga mögött hagyva otthonát.

A tárgyaláson a gyermekben és szüleiében a kétségbeesés, szegény, harag, reményvesztettség érzései kavarnak, miközben a segítő szakemberek igyekeznek igen-igen szűk korlátok között rendet teremteni. Úgy tűnik, meg kell elégednünk azokkal a pozitív hatásokkal, amelyek ennek ellenére benne rejlenek az elhelyezési tárgyalásban, mint sorsrendezési fórumban:

A gyermeknek lehetősége van arra, hogy érzelmeit kinyilvánítsa, akár szüleihez fűződő indulatait is, hiszen védelemben érezheti magát. Addigi életében nélkülözött élményhez jut, hogy tudniillik ő a fontos, rá való tekintettel hangzik el minden, az ő érdekében tárgyal minden résztvevő.

A szülő lehetőséget kap arra, hogy számára idegen, „hivatalos” emberek jelenlétében, szimmetrikus helyzetben kommunikálhat, felnőtt módon képviselheti magát, nyilvánosan elmondhatja saját (önfelmentő, védekező, támadó) történetét gyermekének családból történő kiemelésével kapcsolatban.

A jelenlévő szakemberek lehetőséget kapnak arra, hogy egymással és a kliensekkel jól tudjanak dialógust kialakítani, egymás munkáját figyelembe venni, s a szubjektív elfogultságukat jól kezelni. Mind a közvetlen emberi kommunikációnak, mind a diskurzusnak kultúra-teremtő fóruma is az elhelyezési tárgyalás.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a csoportdinamikai hatásokat sem, különösen a bűnbak-képzési folyamatokat. Bűnbak szerepbe kerülhet elsősorban az anya, de nem ritkán a gyermek (elsősorban serdülőkorúak), sőt a családgon- dozó is, aki az intézkedésre javaslatot tett a hatóságnál. A helyzet indulattalanítása, a bűntudat oldása, a mögöttes folyamat tudatosítása, valamint a reális én-részeség elvállaltatása a cél. Csak ez után nyílik lehetőség az optimális javaslat konszenzuális kialakítására.

Egyre gyakrabban fordul elő, hogy az elhelyezési tárgyaláson derül ki, hogy a beutalást megelőzően kialakult családi krízis kreatívan is meg tud oldódni: a család és a gyermek kényszerű távolléte alatt a család spontán reparatív funkciói működtek, az indulatok rendeződni látszanak, körvonalazódnak látszanak változás, és változtatási stratégiák, s az eltelt időben, kontroll mellett történt látogatások és beszélgetések eredményeként az eljárás megszüntethető, a gyermek hazakerülhet a családjába. A gyermekvédelmi gondoskodásból történő újbóli hazakerülés reális esély, amelynek valószínűsége általában már az elhelyezési tárgyaláson megítélhető.

■ ILLUSZTRÁCIÓ

János 13 éves fiú. Az átmeneti otthon ideiglenes hatállyal befogadja. A beutaló határozat indoklása szerint a gyermek súlyos magatartási zavarokkal küzd, igazolatlanul hiányzik az iskolából, nevelőapjával gyakoriak a tetlegességig fajuló konfliktusok, legutóbb a nevelőapa lelökte a gyermeket a lépcsőről, melynek következtében 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szenvedett. A beutalást a gyámhatóságtól az anya kéri, aki nem tudja tovább fiának felügyeletét biztosítani, még két kisebb gyermeke mellett.

János dacosan, indulatosan viselkedik a

személyzettel. A többi gyermek vele közel egykorú, de inkább kisebb nála, így a közösségbe való beilleszkedése gyorsan megy: erős dominanciára törekedik, s a többi gyermek ezt elfogadja. A szabályokat megtartja, a kisebb gyermekekkel védő-óvó magatartást tanúsít, a személyzet férfi tagjaival indulatos, szemtelen. Bizalmába egyedül a nevelőtanárnőt avatja (anya-figurá!) a vele való beszélgetésekben sír, anyját hiányolja.

■ A gyermek és az anya vizsgálatából:

Jánost anyja egyedül nevelte 10 éves koráig. A gyermek nem ismerte apját, s alig-alig tud róla, mert érdeklődő kérdéseire az anyja elhárító, vagy elutasító válaszokat adott. 10 éves, amikor anyja partnerkapcsolatot létesít egy kemény, tekintélyt parancsoló férfival, akivel össze is házasodnak. Az anya figyelme kezd a gyermektől elfordulni, nevelését, fegyelmezését férjére bízta. A házasságkötést követően születik egy leánygyermekük, majd 1 évvel később egy kisfiú is. Az anya „új” életet kezd, boldog a társkapcsolatában és gondozza a két kicsit, s nem veszi észre, hogy Jánosnak egyre kevesebb hely jut ebben az új családban. A gyermek „jelez”, szabályokat szeg, romlik az addig jó tanulmányi eredménye, anyja figyelmét azonban nem tudja visszazerezni, ehelyett a nevelőapa fegyelmezési eszköztára válik egyre durvábbá. János kortárs fiúcsoporthoz csapódik, megpróbálja a szipuzást, az alkoholt, egy éjszakára ki is marad. Ezután kerül sor a nevelőapával történt fizikai incidensre, majd az azonnali beutalásra.

Az elhelyezési tárgyalásra az anya egyedül jön. Szeme kisírt, bűntudatosnak látszik és kétségbeesett. Igyekszik azt bizonygatni, hogy életének 10 nagyon nehéz éve után végre anyagilag, érzelmileg biztonságban érzi magát, s János ezt nem respektálta, pedig tulajdonképpen az ő kedvéért, helyzetük javításáért is változtatott az életén. János hirtelen indulatos lesz, s az őt körülvevő segítő szakemberek biztonságában sír, ordít, veri az asztalt és a fejét, s anyja felé minden olyan indulatát, vádját, kétségbeesését, követelőzését, fenyegetését, gyűlöletét és ragaszkodását „kikiabálja”, amely

eddig gátolva volt. A helyzet értékelését, megbeszélését illetően az elhelyezési tárgyaláson a gondozási helyre történő javaslat egy fiú lakásotthon jelentette, ahol a lakásotthon vezető férfi. Az anya (és család) kapcsolattartását úgy terveztük – János kifejezett kívánságára –, hogy a gyermeket csak telefonon lehet hívni, de János előzetes egyeztetést követően hazalátogathat, amikor ennek szükségét érzi.

Azóta 1 év telt el. János befejezte az általános iskolát, az utóbbi időben egyre gyakrabban tartózkodott otthon, nevelőapjával (akit a beutaláskor „gyermekbántalmazás” miatt fel is jelentett hivatalból a gyámhatóság) kapcsolatát rendezte – ebben komoly segítséget kapott a gyermekjóléti szolgálat családkezelőjétől. A szülők (nemcsak az anya) kérték az átmeneti nevelés megszüntetését, s János ismét a családjában nevelkedik.

Dr. Balikó Márta

■ FELHÍVÁS

Kérjük, segítsen, hogy erősíthessük a gyermekvédelmet!
Ajánlja fel a Család, Gyermekek, Ifjúság Kiemelten Közhasznú Egyesületnek személyi jövedelemadójának 1%-át.
ADÓSZÁMUNK: 18067752-2-41

A Család Gyermekek Ifjúság Egyesület 2002. évi záróközlése által elfogadott és a hivatalos könyvvizsgáló eredményeként hitelesítő záradékkal ellátott Közhasznú Jelentés alapján a mérlegfőösszeg 24 950 eft., a tárgyévi eredmény alaptevékenységből 887 eft.

A Család Gyermekek Ifjúság Kht. 2002. évi elfogadott beszámolója alapján az összes közhasznú tevékenység bevétele 984 eft., tárgyévi közhasznú eredménye 579 eft.